

Vedlegg 3: Sjekkliste bruk av rensesk i matfiskanlegg

- **Formålet med kravpunktene er å undersøke om det er rutiner som sikrer god velferd for rensesk i matfiskanlegg.**
Akvakulturdriftsforskriften
- IK – Akvakultur
- Omsetnings- og sykdomsforskriften for akvatiske dyr
- Dyrevelferdsloven

Kravpunkt	Regelverk	Utdyping i KP	Utdyping i mal	Observasjoner	OK
1.) Journalføring – rensesk tatt inn i anlegg	ADF § 42	ADF § 42 første ledd bokstav a) «Driftsjournalen skal på produksjonsenhetsnivå minst inneholde oppdaterte opplysninger om: a) utsett av fisk: dato, art, antall fisk, årsklasse og opprinnelse»	Journalføring med datoangivelse av rensesk tatt inn: - Antall rensesk på artsnivå - Om den er oppdrettet eller villfanget - Opprinnelse villfanget: geografisk samt leverandør - Opprinnelse oppdrettet: settefiskanlegg		
2.) Journalføring – levende fisk tatt ut	ADF § 42	ADF § 42 første ledd bokstav b) og c) «Driftsjournalen skal på produksjonsenhetsnivå minst inneholde oppdaterte opplysninger om: b) utslaktingskvantum og sted for slakting: slakteri, dato, art, antall fisk, slaktevekt og slaktetilstand, c) uttak av levende fisk: dato, art, antall og kvantum. Ved flytting av fisk skal det	Journalføring med datoangivelse av levende rensesk tatt ut, på artsnivå om mulig: Avliving; - Sendt til slakt, art, antall, navn på slakteri - Avlivet på anlegg, antall		

		<i>journalføres til hvilket akvakulturanlegg fisken er flyttet til»</i>	Uttak for videre bruk: <ul style="list-style-type: none"> - Flyttet til annet anlegg; antall, hvilket - Mellomlagring på samme anlegg, art, antall 		
3.) Journalføring – dødelighet	ADF § 42	ADF § 42, andre ledd bokstav c) «Følgende opplysninger skal journalføres daglig på produksjonsenhetsnivå: c. tap: dødelighet og annen årsak til tap, art, antall fisk og kvantum»	Journalføring med datoangivelse av dødelighet: <ul style="list-style-type: none"> - Daglig journalføring av antall registrerte døde, inkludert svimere, per merd på artsnivå - Beregnet uregistrert svinn 		
4.) Avviks-behandling ved forøket dødelighet	IK-Akva § 5	IK-Akva § 5, 2. ledd bokstav f) jf. e): «Internkontroll innebærer at virksomheten skal: e) kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, og utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene f) iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av akvakulturlovgivningen»	<ul style="list-style-type: none"> - Avviksbehandling av forøket dødelighet - Med bakgrunn i avviket, gjennomføres det strakstiltak? - Med bakgrunn i avviket, gjøres det korrigerende tiltak og endringer av tilhørende prosedyrer? - Følger virksomheten råd fra fiskehelsetjenesten i helse rapporter mm? 		
5.) Rutiner for risikobasert helsekontroll	IK-Akva § 5	IK-Akva § 5, andre ledd jf. ADF §13, første til fjerde ledd jf § 50a. jf. § 42, første ledd bokstav e)	<ul style="list-style-type: none"> - Gjøres det helsekontroll av rensefisken ved rutinebesøk av fiskehelsetjeneste 		

		<p>ADF § 13, første til fjerde ledd: <i>«Det skal gjennomføres risikobasert helsekontroll med akvakulturdyr. Helsekontroller skal planlegges i samråd med og gjennomføres av veterinær eller fiskehelsebiolog. Helsekontroller skal planlegges og gjennomføres:</i></p> <p><i>a) på grunnlag av en vurdering av risiko for at akvakulturdyrene blir smittet, utvikler sykdom og sprer smitte,</i></p> <p><i>b) på grunnlag av en vurdering av risiko for at fisk utsettes for påkjenninger og belastninger, og</i></p> <p><i>c) slik at smitte, sykdom, påkjenninger og belastninger avdekkes, forebygges og eventuelt behandles på et tidlig stadium.</i></p> <p><i>Ved forøket dødelighet, unntatt når dødeligheten åpenbart ikke er forårsaket av sykdom, eller annen grunn til mistanke om smittsom eller ikke-smittsom sykdom i en eller flere produksjonenheter, skal helsekontroll gjennomføres uten unødig opphold.</i></p> <p><i>Ved vedvarende forøket dødelighet skal ny helsekontroll gjennomføres innen 14 dager, med mindre årsaksforhold er entydig og avklart.</i></p> <p><i>Når det er tatt inn akvakulturdyr i et akvakulturanlegg skal det gjennomføres minst én helsekontroll før akvakulturdyr tas ut av akvakulturanlegget.»</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Er det rutiner for å gjennomføre risikobasert helsekontroll med rensefisken med basis i smitterisiko, velferdsrisiko og forebygging/behandling av dette på tidlig stadium? - Gjøres det helsekontroll ved forøket dødelighet og/eller ved mistanke om sykdom - Gjøres det ny helsekontroll om dødelighet ikke avtar og årsaken ikke er avklart - Gjøres det helsekontroll av rensefisken før eventuell flytting til midlertidig oppbevaring/annet anlegg - Journalføres helsekontrollene, herunder eventuelle sykdomsdiagnoser, prøvesvar og gjennomførte behandlinger. 		
--	--	---	---	--	--

		<p>ADF § 50a.</p> <p><i>«Fisk i akvakulturanlegg for matfisk med 1 000 000 eller flere, skal ha minst tolv helsekontroller per år»</i></p> <p>ADF § 42 første ledd bokstav e)</p> <p><i>«Driftsjournalen skal på produksjonsenhetsnivå minst inneholde oppdaterte opplysninger om:</i></p> <p><i>e) fiskens helse- og velferdsstatus: antall helsekontroller, antall obduserte fisk, prøveuttak, undersøkelser, diagnoser, skader, herunder omfang av vaksineskader, behandlinger, samt kjente eller sannsynlige årsaker til skader og produksjonssykdommer,</i></p>			
6.) Rutiner for å vurdere helsetilstand ved mottak	IK-Akva § 5	<p>IK-Akva § 5, bokstav e), § 26 første ledd jf Sykdomsf. § 11</p> <p><i>ADF § 26: «Leverandør og mottaker av fisk skal sørge for at fisk som settes ut i et akvakulturanlegg er av en slik størrelse og i en slik kondisjon at utsetting ikke fører til unødig påkjenninger og belastninger»</i></p> <p>Sykdomsforskriften § 11, første ledd:</p> <p><i>«Akvakulturdyr som omsettes til utsett skal være klinisk friske. Akvakulturdyrene skal ikke komme fra et akvakulturanlegg eller akvakulturområde for bløtdyr med uavklart forøket dødelighet.»</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Helseattest for rensfisken (ikke ved direktelevering villfisk) - Undersøker om fisken viser tegn på sykdom/svekkelse ved ankomst, eventuell registrering av andel. - Rutiner for bedøvelse og avliving syk/skadet fisk ved mottak. 		

<p>7.) Rutiner for tilrettelegging ved mottak</p>	<p>IK-Akva § 5</p>	<p>IK-Akva § 5, bokstav e)</p> <p>ADF § 26 andre ledd jf § 28, første og tredje ledd jf. § 19 første ledd</p> <p>ADF § 26 andre ledd: «Mottaker av fisk skal tilrettelegge for utsett av fisk, og er ansvarlig fr at forholdene der fisken settes ut er egnet til å gi fisken et godt levemiljø».</p> <p>ADF § 28 første og tredje ledd:</p> <p><i>«Fisk skal holdes i et miljø som gir god velferd ut fra artstypiske behov og beskyttes best mulig mot skade og unødig påkjenning. Fisk skal ikke settes ut i et akvakulturanlegg med pågående klinisk sykdomsutbrudd dersom det er grunn til å tro at fisken som settes ut vil bli syk og påføres vesentlige unødige påkjenninger»</i></p> <p><i>«Fisk skal ikke håndteres unødig. Håndtering, herunder vaksinerings, trenging, håving, pumping, skal skje på en skånsom måte og med forsvarlig tempo slik at fisk ikke blir påført skade eller unødig påkjenning...»</i></p> <p>ADF §19 første ledd, særlig bokstav a) og c):</p> <p><i>«Installasjoner og produksjonsenheter skal:</i></p> <p><i>a) være slik at fiskene har god mulighet for bevegelse og annen naturlig adferd, og eventuelt ha egnet substrat til støtte og skjul,</i></p> <p><i>c) medføre minimal risiko for skade og unødige påkjenninger, herunder ved utsett og innfangning.»</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - God logistikk som sikrer skånsomt mottak/forflytning av fisk med en gang transportenheten ankommer. - Anlegg tilrettelagt for mottak: evt. mottaksstasjoner (leppefisk), skjul, fôr - Helsestatus på anlegget ved utsett; det skal ikke settes ut rensefisk i et anlegg med pågående klinisk sykdomsutbrudd på rensefisk dersom denne kan smitte nyutsatt fisk 		
--	--------------------	--	--	--	--

8.) Rutiner for bruk av skjul	ADF § 28	<p>ADF § 28 første ledd jf. ADF § 19 første ledd bokstav a), jf. IK-Akva § 5, andre ledd bokstav e)</p> <p>ADF § 28 første ledd:</p> <p><i>«Fisk skal holdes i et miljø som gir god velferd ut fra artstypiske behov og beskyttes best mulig mot skade og unødig påkjenning»</i></p> <p>ADF §19 første ledd bokstav a)</p> <p><i>«Installasjoner og produksjonsenheter skal:</i></p> <p><i>a) være slik at fiskene har god mulighet for bevegelse og annen naturlig adferd, og eventuelt ha egnet substrat til støtte og skjul,»</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Brukes det skjul - Har de beregnet hvor mye skjul de trenger, slik at det er nok skjul til all rensefisken - Er det alltid nok skjul - Er det hensiktsmessig plassering av skjulene 		
9.) Rutiner for å unngå skader ved opptak av dødfisk	IK-Akva § 5	IK-Akva § 5, bokstav e), jf. ADF § 28, første ledd (Forskriftstekst: se kravpunkt over)	<ul style="list-style-type: none"> - Hastighet på opptrekk (spesielt leppefisk) - «Fluktåpninger» i dødfiskhåv - Evt. ledesystemer fra dødfiskhåv - Er det rutiner for at helsetilstanden til rensefisk som kommer levende opp ved dødfiskopptak vurderes før eventuell tilbakeføring til merd. 		

10.) Rutiner for fôring	ADF § 27	<p>ADF § 27, første til tredje ledd; jf. IK-Akva § 5, andre ledd bokstav e)</p> <p>ADF § 27 første til tredje ledd:</p> <p><i>«Førmengden skal være tilstrekkelig og fôret slik sammensatt at det fremmer god helse og velferd. Fôringen skal være tilpasset art, fysiologiske og adferdsmessige behov.</i></p> <p><i>Fisken skal normalt føres daglig med mindre det ikke er hensiktsmessig for den arten det gjelder. Det skal føres på en slik måte at alle fiskene har lett tilgang på fôr, uten at fisk blir skadet under fôring.»</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Blir rensfisken fôret - Hvor ofte føres den - Får den nok fôr - Er fôret tilpasset art og størrelse - Utforingssystemer 		
11.) Risiko-vurdering ved sulting	IK-Akva § 5	<p>IK-Akva § 5, bokstav e), jf ADF § 27 andre ledds andre setning og tredje ledd</p> <p>ADF § 27:</p> <p><i>«Fisken skal normalt føres daglig med mindre det ikke er hensiktsmessig for den arten det gjelder.</i></p> <p><i>Fisk skal ikke føres når fôringen er uheldig ut fra hensynet til fiskens velferd, hygiene eller kvalitet. Perioden uten fôring skal være så kort som mulig.»</i></p>	<p>Sultes rensfisken noen gang med tanke på å spise mer lus?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor lenge varer hver sulteperiode - Be om dokumentasjon på artsnivå som tilsier at det er hensiktsmessig, eller at det er uheldig ut fra hensynet til fiskens velferd, hygiene eller kvalitet, å sulte fisken? - Be om risikovurdering som tilsier at slik sulting er velferdsmessig forsvarlig? <p>Om dette ikke foreligger fattes vedtak om at dette må fremskaffes før eventuell ny sulting.</p>		

<p>12.) Rutiner for utsortering før avlusing</p>	<p>ADF§ 28</p>	<p><i>ADF§ 28, andre ledd andre setning og tredje ledd jf. § 5 og IK-Akva § 5, andre ledd bokstav e)</i></p> <p>ADF § 28, andre ledd, andre setning</p> <p><i>«Rensefisk som går sammen med annen fisk i akvakulturanlegg, skal sorteres ut for forsvarlig avlusing eller gjenbruk før produksjonsenheten tømmes for fisk. Før det utføres operasjoner på anlegget som kan føre til belastning på rensefisken, skal rensefisk sorteres ut og vernes mot skade og unødvendig påkjenning. Etter samråd med veterinær/fiskehelsepersonell, kan rensefisk bli stående i produksjonsenheten dersom dette tar bedre hensyn til fiskevelferden.»</i></p> <p>ADF § 28, tredje ledd</p> <p><i>«Fisk skal ikke håndteres unødig. Håndtering, herunder vaksinerings, trenging, håving og pumping, skal skje på en skånsom måte.....»</i></p>	<p>Før avlusing mm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Har de systemer for utsortering før avlusing? - Hvor effektive er disse? - Brukes disse alltid? 		
<p>13.) Rutiner for uttak, bedøving og avlusing av svimere/syk fisk</p>	<p>ADF § 34</p>	<p>ADF § 34, første til tredje ledd jf IK-Akva § 5, andre ledd bokstav e)</p> <p>ADF § 34</p> <p><i>«Dersom det kan føre til unødig eller betydelig påkjenning for fisk å leve videre, skal den snarest mulig tas ut av produksjonsenheten, bedøves og avlives på forsvarlig måte.....»</i></p> <p><i>Fisk skal bedøves før avlusing og være bedøvd når døden inntreer. Bedøvmingsmetoden skal ikke påføre fiskene skade eller unødige påkjenninger.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Blir syk og skadet fisk tatt ut av merden daglig? - Hvordan blir de avlivet? - Bedøvelsesmiddel tilpasset art? - Har de rutiner for å fiske ut all rensefisk dersom det er sykdomsutbrudd på disse? 		

		<p><i>Bedøving skal skje ved slag mot hode, bruk av egnet medikament eller annen egnet metode.</i></p> <p><i>Fiskene skal dø som følge av bløgging og påfølgende blodtap fra hjernen, medikamentell overdose eller annen egnet metode. Det skal sikres at fiskene er døde før videre behandling. Alt blodvann, andre deler eller avskjær av fisk skal samles opp og ensileres, jf. § 16.»</i></p>			
14.) Kompetanse renefisk	ADF § 6	<p>ADF § 6 jf. IK-Akva § 5, andre ledd bokstav e)</p> <p>ADF § 6</p> <p><i>Enhver som deltar i aktiviteter som omfattes av denne forskriften, skal ha de nødvendige faglige kvalifikasjoner for slik aktivitet.</i></p> <p><i>Driftsledere på akvakulturanlegg og røktere skal ha fiskevelferdsmessig kompetanse.</i></p> <p><i>Det skal også være tilstrekkelig personell med nødvendig kompetanse i forhold til deres arbeidsoppgaver og ansvarsområder til å ivareta fiskens velferd. Kompetansen skal også omfatte kunnskap om driftsformen og om fiskens atferdsmessige og fysiologiske behov.</i></p> <p><i>Nødvendig kompetanse i henhold til andre og tredje ledd skal dokumenteres gjennom praktisk og teoretisk opplæring.....</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Har driftsansvarlig og røkterne kompetanse om renefiskens naturlige adferd og behov? - Kjenner de til veilederne som finnes? - Har driftsansvarlig og røktere kompetanse om regelverkskrav for renefisk? <p>Vi kan ikke forvente at kursinnhold i kursbevis er oppdatert i forhold til kravet i endret akvakulturdriftsforskrift</p>		

15.) Rensefiskens effekt mot lakselus	DV-lov § 3	DV-lov § 3 jf. IK-Akva § 5, andre ledd bokstav e) DV-lov § 3 <i>«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.»</i>	Hvordan evalueres effekt <ul style="list-style-type: none">- Lusetall på lokaliteten- Historiske lusetall- Evaluering av lusetellinger (bl.a. utvikling av lusepåslag)- Kameraovervåking, beiteatferd- Obduksjon av mageinnhold etter lusespising		
--	------------	--	---	--	--